

ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ МАЙБУТНІХ ФІЛОЛОГІВ В АСПЕКТІ ЛІНГВОДИДАКТИКИ

У статті розглядаються форми та технології формування іншомовної компетенції майбутніх філологів у стінах мовних ВНЗ в аспекті лінгводидактики. Автор пропонує використовувати матеріали домашнього кроскультурного читання як ефективний засіб формування іншомовної компетенції студентів.

Ключові слова: іншомовна компетенція, лінгводидактика, кроскультурне читання.

Прагнення України ввійти в інтегровану систему ділової, науково-виробничої та культурної сфер сприяє розширенню міжнародних контактів. Для інтенсифікації розвитку міжнародного співробітництва, поглиблення зв'язків, демонстрації досягнень України в різних галузях на світовій арені потрібні висококваліфіковані спеціалісти, які володіють іноземними мовами. Підготувати саме таких спеціалістів покликані мовні вищі навчальні заклади.

Програмою з іноземної мови для студентів мовних ВНЗ передбачено формування у студентів іншомовної компетенції, що означає набуття інтеркультурних навичок і вмінь, які складаються зі:

- здатності пов'язувати культуру країн, мова яких вивчається, з рідною культурою;
- культурної чутливості та здатності ідентифікувати й уживати різні способи спілкування з представниками інших культур;
- здатності виконувати роль культурного посередника між своєю культурою і культурою країн, мова яких вивчається, а також ефективно вирішувати проблеми інтеркультурного непорозуміння та конфліктів [6, с. 8].

Таким чином, ще у стінах ВНЗ у процесі формування власної іншомовної компетенції майбутній філолог оволодіває іншомовною культурою у пізнавальному, розвивальному, виховному та навчальному аспектах.

Дослідженню проблем формування іншомовної компетенції присвячено низку робіт вітчизняних і зарубіжних учених, зокрема: Н. Ф. Бориско, Г. А. Вартанова, О. Т. Воробйової, М. С. Кагана, В. О. Калініна, Ю. І. Пасова, В. В. Сафонової, R. Lado, J. Harmer та інших. Узагальнивши наукові праці та вивчивши Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти, ми дійшли висновку, що формування іншомовної компетенції майбутніх філологів буде успішним, якщо будуватиметься з урахуванням усіх лінгводидактичних принципів.

Хоча різним проблемам лінгводидактики як методики навчання мови присвячено низку праць вітчизняних і зарубіжних авторів (Т. М. Артеменко, С. О. Біялева, І. М. Липко, М. С. Пентилук, Н. А. Станкевич), на жаль, досліджень, які б розкривали лінгводидактичні основи формування іншомовної компетенції майбутніх філологів у стінах ВНЗ небагато, тому **метою** нашої статті є спроба розглянути можливості формування іншомовної компетенції майбутніх філологів в аспекті лінгводидактики.

У нашому трактуванні лінгводидактика – термін, що вживається на позначення функціональних частин методики, в якій досліджуються закономірності засвоєння мови, розв'язуються питання змісту курсу на основі лінгвістичних досліджень, визначаються труднощі засвоєння мовного матеріалу та їх причини, визначаються принципи і методи навчання, шляхи і засоби формування комунікативної компетенції [4, с. 7].

Таким чином, важливою проблемою, якою займається лінгводидактика, є проблема навчання мов, у тому числі й іноземних. Майбутній філолог-вчитель іноземної мови сьогодні повинен володіти не лише добре сформованою іншомовною комунікативною компетенцією, яка цілком відповідає Загальноєвропейським стандартам з питань мовної освіти, але й сучасними інноваційними технологіями викладання для того, щоб бути здатним сформувати подібну компетенцію у своїх потенційних учнів.

Щоб формування іншомовної комунікативної компетенції було успішним, слід пам'ятати, що на кожному етапі цього процесу особлива увага має приділятися мовній особистості – "людині, яка знає мову, володіє багажем її виражальних засобів, продукує мовлення в різних життєвих ситуаціях, шанує, любить і дбає про її збереження і розвиток" [4, с. 25]. У лінгводидактиці формування мовної особистості базується на комунікативному підході при дотриманні основних параметрів спілкування, виділених Ю. І. Пасовим. Розглянемо їх у руслі особливостей формування іншомовної компетенції.

Іншомовне спілкування повинно, перш за все, бути мотивованим, тобто виникати з внутрішнього спонукання самих учасників спілкування. Сукупність усіх знань про предмети обговорення складатиме предметний зміст спілкування. "Чим різноманітніший перелік проблем, які використовуються в оволодінні іншомовною культурою, чим більше предметів обговорення задіяно, тим більший об'єм знань актуалізується в свідомості кожного учня з різних проблем і, як наслідок, тим багатше стає досвід його

спілкування і різноманітнішими самі висловлювання" [3, с. 49]. Таким чином, предмети обговорення є стимулами для формування мовленнєво-мисленнєвих задач.

Ми вважаємо, що подібна опора на інтеграцію всіх наявних знань комунікантів може досягатися при використанні ситуативного аналізу (case-study), що пропонує аналіз проблеми з усіх боків – наукового, економічного, політичного, етичного, історичного тощо, інформація яких значно розширює контекст предмету обговорення. Наприклад, на заняттях з домашнього читання доцільним буде проводити знайомство з героями проблемної ситуації, що пропонується, і аналізувати причини, чому вони до неї потрапили, в чому її сутність. Таким чином, формується проблемний ланцюжок, відбувається наповнення знань, яких бракує. Все це розширює предмет обговорення, мотивуючи учасників спілкування до пізнання нового. Так, під час роботи над текстом для кроскультурного аналізу читання "Feed Sack Clothes" [1] студентам для освітнього, економічного, соціального, історичного аналізу була запропонована така ситуація:

In the history of many countries there are "hard times" when many families could hardly make both ends meet. Anna Martin reminisces about the clothes she wore as a child that her mother made from the fabric used to bag the food for the chickens she raised on the farm. "You can't imagine what I felt growing up and wearing clothes of these types", she said.

Студентам пропонуються завдання:

– *Group up with your friends and brainstorm what time period it was for the USA. Give reasons for your answers.*

– *Read the final sentence of the first paragraph and describe those hard times in American families. "During those hard times every penny counted".*

– *Using the additional information you have access to, find out more about the period described in the story. Give other examples of American life at those times.*

Будуючи інтерактивним методом навчання, слід враховувати, що ситуативний аналіз стимулює дискусійне обговорення проблем, можливість їхнього розгляду з різних боків до читання тексту. Таким чином, долучається ще два параметри іншомовного комунікативного спілкування – проблемність як спосіб організації та презентації навчального матеріалу та евристичність засвоєння матеріалу, що виключає довільне заучування та відтворення заученого матеріалу. Студенти із задоволенням беруть участь у таких обговореннях, тому що вони є їх дійовими особами. Інтерактивний характер ситуативного аналізу дозволяє студентам засвоїти нові країнознавчі знання, оволодіти практикою їх використання у майже реальній ситуації. Не менш важливим є те, що аналіз ситуації діє також на професіоналізацію студентів, формує інтерес та позитивну мотивацію по відношенню до пізнання нового. Таким чином, ми вбачаємо контактність як характерну рису іншомовного навчання: емоційна при взаємній емпатії, смислова при прийнятті ситуації всіма учасниками спілкування та особистісна, коли прийнято предмет обговорення [3, с. 39].

Для демонстрації зв'язку спілкування з різними формами діяльності, в тому числі учбово-пізнавальною, ефективними будуть пошукові кроскультурні завдання. У нашому випадку – це:

– завдання на самостійне складання кроскультурного коментаря до розповіді, наприклад: *In groups compose cultural commentary of the following items:*

feed store

a yard of cloth

staple food

garments

a quilt

– завдання на інтерпретацію (дефініцію) соціокультурних фактів:

chicken coop

community center

tax dollars

– завдання на пошук соціокультурної інформації з опорою на зображальну наочність.

Look at the picture. Work with a monolingual cultural

dictionary and find out some information about the thing in it. Say what new details it adds to the situation you are discussing.

Після читання розповіді слід повернутися до вже знайомої ситуації для того, щоб глибше зрозуміти проблему, що обговорюється. Зміст розповіді стимулює виявлення різних мовленнєвих функцій учасників обговорення. Таким чином, виникає необхідність включення до ситуативного аналізу різних форм спілкування. Наприклад, інтерв'ю: *Imagine you have a chance to talk to one of the farm children who wore feed sack clothes. Ask her / him about that period of time, her / his opinion about the type of clothes they wore, the feelings American girls had wearing such clothes".*

Така форма іншомовного спілкування дозволяє реалізувати не лише функцію запиту інформації, але й запиту думок, прохання, доповнення, ілюстрування прикладами, ситуативного аналізу тощо.

Планування спільних дій: *The author's mother was very careful to buy sacks for the project she had planned. Work in groups and design one of the projects the mother might have had for making something else (curtains, a quilt, dish clothes etc.).*

Подібні завдання дають можливість реалізації цілої низки мовленнєвих функцій – пропозиція, порада, обіцянка, повідомлення про плани, бажання щось зробити, можливість (неможливість) зробити щось, сподівання, невпевненість (впевненість) тощо. Крім того, вони вимагають від учасників іншомовного спілкування взаємодії, координації дій, взаєморозуміння, підтримки один одного, кооперації, довірливої співпраці.

Дискусія, яка є органічним компонентом у багатьох методах проблемної спрямованості, у тому числі й ситуаційного аналізу. Вона дозволяє так побудувати процес іншомовного спілкування, що під час нього учні не лише відкривають нові знання, але й демонструють особистісну зацікавленість, висловлення особистого ставлення до предмету обговорення. Групові дискусії за матеріалом кроскультурного читання пропонують порівняння фактів двох культур – рідної та іншомовної. В нашому випадку, студентам можна дати такі завдання для групової дискусії:

– *In every nation, there are periods which the people have to withstand. Discuss the hardest events in the history of America and Ukraine. Say what helped people to survive.*

– *It is universally acknowledged that mothers are always ready to assist if their children need their help. Discuss with your friends how much it is typical of the USA and Ukraine.*

– *In the story, the author writes about her mother's attempts to survive and protect her family. Group up with your friends and discuss whether a parent's actions speak louder than words. Compare American and Ukrainian traditions in raising children.*

Робота з текстами для кроскультурного читання в якості матеріалу для домашнього читання у мовному ВНЗ надасть можливість сформуванню низки важливих для майбутнього філолога лінгводидактичних умінь, таких як:

- тлумачення значень мовних засобів з точки зору комунікативного завдання мовця, задуму автора, загальної проблеми, широкого соціокультурного контексту;
- пошук мовних засобів у контексті – семантичних, понятійно-функціональних визначень комунікативного завдання;
- групування мовних засобів за семантичними ознаками;
- вирішення лінгвістичних завдань, побудованих на синонімії, сполучуваності, протилежних значеннях, близьких значеннях, багатозначності та інших семантичних характеристиках;
- побудова (заповнення) схем, таблиць, шкал, граф, семантичних карт та ін. за визначеними формальними, логічними, семантичними, комунікативно-функціональними та іншими ознаками;
- підбір ілюстративного контексту для визначення іншомовного культурного факту;
- перифраз, передача й тлумачення смислу лінгвокультурних фактів і значень іншими мовними засобами;
- накопичення певних лінгвокультурних одиниць: приказок та прислів'їв, фразеоматики, прикладів лінгвокультурного значення тощо.

Перераховані лінгводидактичні вміння сприяють ефективному формуванню майбутнього філолога як мовної особистості. Наш досвід показує, що студенти мовного ВНЗ добре володіють ІКТ, тому більша частина завдань, спрямованих на розширення лінгвістичного і лінгвокультурного кругозору учнів може бути виконана ними самостійно. З цією метою на заняттях з домашнього читання, доцільним буде передбачити завдання 2-х груп – Independent Language Research and Independent Culture Research.

До завдань першої групи відносяться, наприклад, такі:

– *Read the list of words describing a person's character and attitude to other people. Use a monolingual dictionary to find their interpretations:*

- stubborn;
- abusive;
- jealous etc.

– *Working with a monolingual English dictionary, find the nouns which can go well with the following word combinations on the topic "Appearance".*

- *hair: to wear in _____*
- *face: to be sprinkled with _____ etc.*

До завдань другої групи можна віднести, наприклад, такі:

– *Use the reference literature available and find out some information about the following time periods in America to make a clear picture of the story's historical background.*

1929

1939

1966

- Use any reference literature available and find some information about the following cultural phenomena.

Draw the pictures next to each item:

- a stocking cap;
- high topped, four-buckle galoshes;
- a woolen cap with the ear flaps down etc.

Описані в статті технології формування іншомовної компетенції сприяють реалізації практичної мети сучасної лінгводидактики – підготовки мовної особистості, здатної до участі в діалозі культур. При варіативності змісту видів технологій та форм іншомовного спілкування важливо дотримуватися основних характеристик комунікативного спілкування в аспекті лінгводидактики.

Використані джерела

1. Мартін А., Калініна Л. В., Самойлюкевич І. В. Life is Never a Bowl of Cherries. A crosscultural reader / А. Мартін, Л. В. Калініна, І. В. Самойлюкевич. – Харків : Світ дитинства, 2004. – 224 с.
2. Методика навчання української мови в середніх освітніх закладах (за ред. І. М. Пентиліук), К. : Ленвіт, 2009 – 186 с.
3. Пассов Ю. І. Сорок лет спустя или 101 методическая идея. – М. : Изд-во Глосса пресс, 2006. – 240 с.
4. Пентиліук М. Розвиток української лінгводидактики в контексті державного стандарту базової освіти в Україні. – Вісник Львівського університету. Серія філологічна, 2010, вип. 50. – С. 123–130.
5. Curriculum for English Language Development in Universities and Institutes (Draft 2) – Kyiv, the British Council, 2001. – 245 p.

Калинина Л. В.

ФОРМИРОВАНИЕ ИНОЯЗЫЧНОЙ КОМПЕТЕНЦИИ БУДУЩИХ ФИЛОЛОГОВ В АСПЕКТЕ ЛИНГВОДИДАКТИКИ

В данной статье рассматриваются формы и технологии формирования иноязычной компетенции будущих филологов в стенах языкового вуза в аспекте лингводидактики. Автор предлагает использовать материалы домашнего кросскультурного чтения как эффективное средство формирования иноязычной компетенции.

Ключевые слова: *иноязычная компетенция, лингводидактика, кросскультурное чтение.*

Kalinina L. V.

THE FORMATION OF FOREIGN LANGUAGE COMPETENCE IN FUTURE PHILOLOGISTS ON THE ASPECT OF LINGUADIDACTICS

The article deals with the techniques and forms of foreign language communication in the language university. The author interprets the main characteristics of FL communication in the aspect of linguadidactics at the classes of home reading.

Key words: *foreign language competence, linguadidactics, cross-cultural reading.*

Стаття надійшла до редакції 30.06.13